

PARLEM-NE

JOAN SOLÀ

“Lo Nou Testament” de 1832 (1)

A l desembre del 2004 els parlava d'una important i admirable empresa científica dirigida per Armand Puig i Pere Casanellas: l'edició de totes les bíblies catalanes des de l'antiguitat fins a 1900: *Corpus Biblicum Catalanicum* (CBCat). Aquell any van aparèixer un *Èxode* i un *Levític* del segle XIV, embolcallats en uns preàmbuls, una riquesa textual i unes anotacions dignes d'una cultura de primera línia.

Ara tenim a les mans la traducció de *Lo Nou Testament* feta per Josep Melcior Prat i publicada a Londres l'any 1832, en segona edició el 1835, després a Barcelona el 1836 i per quarta vegada a Madrid el 1888: en total, 8.000 exemplars. Malgrat l'èxit indiscutible de la iniciativa, s'intentà frenar l'operació i finalment es van quedar en manuscrit la resta de traduccions bíbliques de Prat: un dels infinits sarcasmes que estem farts de suportar en aquest Estat on estem junyits vergonyosament i mesellament. Segons l'agent de la Societat a Espanya, aquesta traducció tenia poc sentit en un moment en què «el Govern intenta suprimir l'ús del català, i és prohibit a les escoles [...]. Essent els catalans una raça conquerida, sembla que hi ha la política de fer-los oblidar la llengua de llurs pares».

A part l'enorme feina estrictament filològica (de tractament i anotació del text), el volum conté unes 200 pàgines d'introduccions on s'expliquen -amb informació de primera mà i anant més enllà del que sabem de cada cosa- la vida i miracles del traductor

(a càrrec de Pau Alegre, que finalment estableix fins i tot el seu veritable nom), les línies imprescindibles de la Societat Bíblica Britànica i Estrangera, promotora de la traducció (Carme Capó) i la resta de traduccions de Prat (Casanellas i Antoni Coll). No fa gaires dies denunciava des d'aquí l'escàndol d'uns excel·lents filòlegs catalans als quals la nostra administració havia negat el reconeixement de la categoria d'investigadors. No fos cas que no ho haguessin sentit, deixin-me repetir que empreses com aquesta honoren tot un poble i tota una cultura. Esmentem, doncs, les altres persones que han posat el coll en aquest complex volum: Albert Rossich ha orientat l'operació de la fixació lingüística del text (que a mi m'ha semblat ben difícil); Josep M. Grané i Segimon Negre han revisat el text; i, en fi, Casanellas s'ha encarregat de la direcció general, de l'anotació total i (amb Coll) de la maquetació. Diguem ara -a favor dels nostres polítics- que de moment aquesta magna empresa, planificada en 42 volums, compta amb el suport públic.

Per fer la versió (que la Societat Bíblica revisava amb lupa), Prat, exiliat al Regne Unit, tenia al davant el text llatí i sis traduccions, en anglès, francès i castellà. Casanellas ha comparat la nostra versió amb totes les altres i amb els textos llatí i grec (¿calia tant esforç?). I ens dóna un minuciós glossari i un índex de tots els mots, que se suma al del volum anterior. La setmana entrant els parlaré del text pròpiament dit.*

Per fer la versió, Prat tenia el text llatí i sis traduccions, en anglès, francès i castellà

PARLEM-NE

JOAN SOLÀ

“Lo Nou Testament” de 1832 (i 2)

Vegem algun aspecte lingüístic de la traducció de *Lo Nou Testament* de Josep Melcior Prat publicada a Londres el 1832 i ara incorporada al *Corpus Biblicum*

Catalanicum amb gran luxe de comentaris de tota mena. Com vam dir l'altre dia, en l'aspecte lingüístic hi han intervingut sobretot Pere Casanellas, un dels dos directors de la col·lecció, i Albert Rossich. El primer hi ha fet la minuciosa anotació del text, un glossari específic (amb Antoni Coll) i un índex complet de mots, que se suma al que havia fet per al volum anterior; i el segon hi ha actuat d'assessor lingüístic de l'actualització del text.

Es tracta de la primera obra en prosa culta del segle XIX, una fita en el procés de recuperació de la llengua, encara que Prat no pretenia pas fer literatura i malgrat que el caràcter semiclandestí de la traducció (publicada anònima) i el fet que aparegués “al marge de l'Església catòlica” van impedir que exercís una acció normativa més efectiva, ens diu Armand Puig, l'altre director de la col·lecció. Però qui l'any 1832 volgués emprendre en català una operació tan difícil com aquesta (d'una obra de temàtica i llengua allunyades de l'època dels lectors) no comptava sinó amb un diccionari molt poc segur de 1803 (Esteve-Bellvitges-Juglà) i una gramàtica més patriòtica que tècnicament fiable de 1813 (Ballot). La resta depenia de la intuïció i de la sensibilitat del traductor. Afegim-hi que l'esmentat diccionari (i molts altres de més tardans) acceptava

la llengua tal com es trobava aleshores, amb una gran quantitat de castellanismes que es donaven per integrats al català. Prat és fruit d'aquest ambient i cal valorar-lo en conseqüència, sobretot si no tenia cap intenció literària. Els il·lustro el text.

«He parlat, oh Teòfilo, en lo meu primer tractat, de totes les coses que Jesús començà a fer [...] fins al dia en què, després d'haver instruït [...] als apòstols [...], fou rebut en lo alt» (Ac 1,1). Aquí veiem el complement directe amb a i la construcció *en lo alt*, que avui no admetríem.

«Perquè escrit està en lo llibre dels Salms: “Quèdia deserta sa habitació i no hi haja qui habítia en ella”» (Ac 1,20). Els subjuntius *quèdia* ‘quedi’ i *habítia* ‘habiti’, que en aquella època encara vacil·laven, eren recomanacions de Puigblanch.

«I vingué de repente un ruid del cel, com una ratxada de vent, que omplí tota la casa a on estaven ells sentats» (Ac 2,1). A les notes, *de repente* es considera un llatinisme (en llatí és l'adverbi *repente*). En canvi, *ruido* i *sentats* ja han de ser castellanismes i el primer avui ens xocaria. Però a la seva vora hi ha el mot ben castís *ratxada*.

Prat coneix bé la llengua i evita l'abús dels possessius (tradueix *Aperiam os meum* per *Obriré la boca*) i de les passives (diu *No vullau judicar, si no voleu que us judíquien* on el llatí deia *ut non iudicemini*, en passiva); i sap trobar el mot precís contemporani: per a *faber* dona *menestral* i per a *navigare* usa la bella frase *fer-se a la vela*.*

És la primera obra en prosa culta del segle XIX, una fita en la recuperació de la llengua